

Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 33

ХЕРСОН

2017

УДК 37.013

ББК 74 я 43

Затверджено рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ № 747 від 13 липня 2015 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 1 від 19.01.2017 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Іван	БЕХ	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Євдокія	ГОЛОБОРОДЬКО	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Віктор	ОЛІЙНИК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Василь	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, головний редактор (Україна)
Ігор	ЖЕРНОКЛЕЄВ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Марія	ПЕНТИЛЮК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Григорій	ПУСТОВІТ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Галина	САГАЧ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Ніна	СЛЮСАРЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, відповідальний секретар (Україна)
Нада	БАБІЧ	доктор педагогічних наук, професор (Хорватія)
Бажена	МУХАЦКА	доктор педагогічних наук, професор (Польща)
Раїса	СЕРЬОЖНИКОВА	доктор педагогічних наук, професор (Росія)
Олександр	ТЕСЛЕНКО	доктор педагогічних наук, доктор соціологічних наук, професор (Казахстан)
Анатолій	ЗУБКО	кандидат педагогічних наук, професор (Україна)
Ірина	ЖОРОВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Юлія	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Віталія	ПРИМАКОВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Наталія	ТЕРЕНТЬЄВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Сергій	МОЇСЕСЬ	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Галина	ЮЗБАШЕВА	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Олена	КОХАНОВСЬКА	кандидат педагогічних наук (Україна)

РЕЦЕНЗЕНТИ: Мірослав ФРЕЙМАН – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
Тетяна ЗАВГОРОДНЯ – доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – Випуск 33. – 319 с.

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики загальноосвітніх навчально-виховних закладів, професійно-технічних навчальних закладів, вищих начальних закладів I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти модернізації сучасної освіти. Упровадження висвітлених на сторінках збірника наукових праць матеріалів сприятиме вирішенню різноманітних проблем сучасної загальноосвітньої та професійної школи.

Для науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей, за порушення авторських прав будь-яких юридичних і фізичних осіб, а також за використання даних, що не підлягають публікації у відкритому друці. Думки авторів можуть не співпадати з думкою редакції. Передрук матеріалів допускається тільки з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів, опублікованих в «Педагогічному альманасі», посилання на збірник наукових праць обов'язкове.

ЗМІСТ

Розділ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	9
<i>Антонов В. М., Голобородько Є. П.</i> Акме-виховання національної особистості.....	10
<i>Янкович О. І.</i> Моральне виховання учнів молодшого шкільного віку в процесі реалізації медіасвіти.....	18
Розділ 2. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	25
<i>Зеленська О. П.</i> Взаємозв'язок проблемного навчання, мислення та мови.....	26
<i>Юрженко В. В.</i> Природовідповідні синергетичні основи формування змісту освіти: фракталізація структури інформаційних ресурсів.....	31
<i>Войтко В. В.</i> Урахування порушеного розвитку учнів в навчально-виховному процесі.....	40
<i>Дениченко І. М.</i> Застосування інтерактивних методів на заняттях з англійської мови в контексті компетентнісного підходу.....	45
<i>Добровольська Н. Л.</i> Психологічні передумови взаємопов'язаного навчання студентів читання та говоріння англійською мовою.....	50
<i>Ключковська І. М.</i> Інтегративний підручник з української мови як іноземної: сутність, проблеми, перспективи.....	59
<i>Костюченко К. Є.</i> Сутність і принципи комунікативно орієнтованого навчання англійської мови.....	64
<i>Мартишишин Н. М.</i> Аудіовізуальний метод у викладанні української мови як іноземної для дитячої аудиторії.....	69
<i>Москаль Т. Д.</i> Дискусія як форма проведення занять у форматі TESL.....	74
<i>Палецька-Юкало А. В.</i> Проблема інтегрованого формування лексичної компетентності в підготовці майбутніх учителів.....	79
<i>Юзбашева Г. С.</i> Форми організації навчальної діяльності в класах з диференційованим навчанням.....	86
<i>Юрженко А. Ю.</i> Шляхи введення лексичних одиниць на етапі презентації.....	93
Розділ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	98
<i>Джеджула О. М.</i> Перспективи використання Skure-технологій в освітньому процесі вищих навчальних закладів.....	99
<i>Жерновникова О. А.</i> Дидактична система підготовки майбутніх учителів математики до проектування навчальної діяльності старшокласників.....	104
<i>Козловська І. М., Білик О. С.</i> Формування інтегративних блоків методів навчання у вищих технічних навчальних закладах.....	110
<i>Козловський Ю. М.</i> Інноваційні принципи педагогічної методології як розвиток інтеграційних процесів у професійній освіті.....	117
<i>Морська Л. І., Скібська Дж.</i> Підготовка учителів до роботи з учнями з особливими освітніми потребами з використанням інформаційних технологій.....	123
<i>Підмурняк О. О.</i> Підготовка студентів до формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів.....	127
<i>Плахотнік О. В., Кондратюк А. Л.</i> Проектування методичної системи викладача-тьютора у процесі дистанційного навчання.....	132
<i>Слюсаренко Н. В., Кузьменко Ю. В.</i> Професійна підготовка вчителів трудового навчання в умовах євроінтеграції.....	139
<i>Богодист Т. Я.</i> Формування у студентів комунікативної компетенції на побудованому на основі кейсу занятті за структурою «презентація – практика – продукування».....	146
<i>Бойко К. Л.</i> Формування компетентного фахівця вищого морського навчального закладу.....	150
<i>Вовчиста Н. Я.</i> Дидактична гра як метод активного навчання майбутніх офіцерів цивільного захисту.....	154
<i>Івасів Н. С.</i> Технології організації самостійної роботи майбутніх фахівців з туризмознавства як засіб розвитку автономії у вивченні іноземної мови.....	160

<i>Костюченко Н. Ю.</i> Проектна діяльність як спосіб формування математичної компетентності майбутніх учителів фізики і математики	165
<i>Котловський А. М.</i> Етапи формування англомовної лексичної та граматичної компетентності майбутніх економістів	172
<i>Кругла Н. А., Фролова М. Е.</i> Філософсько-педагогічні та методологічні засади модернізації системи вищої освіти	178
<i>Пайкуш М. А.</i> Філософсько-соціологічні передумови інтеграції природничонаукової та професійно-практичної підготовки майбутнього лікаря	185
<i>Савка І. В.</i> Інтерактивні методи формування іншомовної професійної комунікативної компетентності фахівців гуманітарного профілю	191
<i>Токарева О. В.</i> Діалогічна взаємодія як основа формування діалогічної культури майбутніх фахівців морської галузі.....	198
<i>Ференчук І. О.</i> Добір навчального матеріалу для формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів майбутніх філологів	204
<i>Фролова О. О.</i> Міждисциплінарна інтеграція у процесі навчання морської англійської мови	210
<i>Хміль Н. А.</i> Моделювання педагогічної системи формування професійної готовності майбутнього вчителя до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі.....	216
<i>Цюприк А. Я.</i> Креативно-особистісний підхід до самостійної діяльності студентів вищих навчальних закладів.....	223
Розділ 4. ТЕОРІЯ ЗМІСТУ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ.....	229
<i>Лопушинський І. П., Ковнір О. І.</i> Європейський та світовий досвід реформування освіти в процесі децентралізації влади.....	230
<i>Мешко Г. М., Мешко О. І.</i> Управління процесом формування соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі загальноосвітнього навчального закладу	237
<i>Шоробура І. М.</i> Функції управління вищим навчальним закладом	243
<i>Ковальська Н. М., Ковальський В. І.</i> Проблема підготовки конкурентоспроможного менеджера сфери послуг: теоретичний аспект.....	249
<i>Одайник С. Ф.</i> Управління якістю освіти: міжнародний досвід	255
Розділ 5. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА.....	260
<i>Дереш В. С.</i> Аналіз зарубіжних концепцій соціалізації особистості	261
<i>Пагута М. В.</i> Соціалізація та професіоналізація особистості в контексті компетентнісного підходу: постановка проблеми	266
Розділ 6. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	273
<i>Примакова В. В.</i> Історіографія проблеми розвитку післядипломної освіти вчителів початкових класів в Україні	274
<i>Кан О. Ю.</i> Організація філологічної освіти на філософському факультеті Львівського університету імені Яна Казимира у 1850-1917 роках.....	280
<i>Кохановська О. В.</i> Вплив освітніх реформ на розвиток природничо-математичної освіти дівчат (початок ХХ ст.)	285
<i>Ляшкевич А. І.</i> Специфіка розробки методологічного підґрунтя дослідження історії морської освіти в Україні (60-70 роки ХХ століття).....	291
<i>Мойсеєв С. О.</i> Передвісник педагогічної майстерності сучасного вчителя: актуальні ідеї Я. А. Коменського	296
<i>Султанова Н. В.</i> Особливості виховного процесу в школах-інтернатах України (поч. 60-х– кінець 80-х рр. ХХ ст.)	303
<i>Ткаченко В. І.</i> Створення підручника з української мови в період 20-50-х років ХХ століття....	310
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	316

**Municipal Higher Educational Institution
«Kherson Academy of Continuing Education»
of Kherson Regional Council**

**PEDAGOGICAL
ALMANAC**

PROCEEDINGS

ISSUE 33

KHERSON

2017

УДК 37.013
ББК 74 я 43

Approved by the Ministry of Education and Science Higher Attestation Board decision (order № 747 dated of 13.07.2015).

The proceedings were recommended for publishing by the Scientific Council of Municipal Higher Educational Institution «Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council (protocol № 1 dated 19.01.2017).

EDITORIAL BOARD:

Ivan	BECH	doctor of psychological sciences, professor (Ukraine)
Yevdokiia	GOLOBOROD'KO	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Victor	OLIINYK	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Vasyl	KUZMENKO	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine) doctor of pedagogical sciences, professor, head editor (Ukraine)
Igor	ZHERNOKLIEIEV	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Mariia	PENTILUK	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Hryhorii	PUSTOVIT	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Halyna	SAGACH	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Nina	SLYUSARENKO	doctor of pedagogical sciences, professor, executive editor (Ukraine)
Nada	BABICH	doctor of pedagogical sciences, professor (Croatia)
Bazhena	MUKHATSKA	doctor of pedagogical sciences, professor (Poland)
Raiisa	SEREZHNIKOVA	doctor of pedagogical sciences, professor (Russia)
Oleksandr	TESLENKO	doctor of pedagogical sciences, doctor of sociological sciences, professor (Kazakhstan)
Anatolii	ZUBKO	candidate of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Iryna	ZHOROVA	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Yuliya	KUZMENKO	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Vitaliia	PRIMAKOVA	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Nataliia	TERENTIEVA	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Serhii	MOISEEV	candidate of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Halyna	YUZBASHEVA	candidate of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Elena	KOKHANOVSKAYA	candidate of pedagogical sciences (Ukraine)

REFEREES: Miroslav FREIMAN – doctor of pedagogical sciences, professor (Poland);
Tatiana ZAVGORODNIA – doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)

Pedagogical almanac: Proceedings / editorial board V. V. Kuzmenko (head editor) and others. – Kherson : MHEI «Kherson Academy of Continuing Education», 2017. – Issue 33. – 319 p.

The proceedings include research works of famous scholars, secondary school teachers, vocational school teachers, higher educational institutions of I-II and III-IV accreditation levels lecturers. The articles clarify theoretical and applied aspects of modern education. Application of research works published in the proceedings will promote solutions of various modern secondary and vocational school problems.

The proceedings are recommended for scholars, researchers, secondary school teachers, vocational school teachers, higher educational institutions of I-II and III-IV accreditation levels lecturers, post-graduate educational institutions lecturers.

The authors hold responsibility for data authenticity, data, quotations and other information accuracy, infringement of copyright of legal person and individual, use of information not subject to free publishing. Reprint of materials is allowed by the editorial board written permission only. Reference to the proceedings is obligatory in case of use of materials published in «Pedagogical Almanac».

© Pedagogical Almanac, 2006

CONTENTS

UNIT 1. THEORY AND METHODS OF THE UPBRINGING PROCESS ORGANISATION.....	9
<i>Antonov V. N., Goloborodko E. P.</i> Acme-education of national personality.....	10
<i>Yankovych O. I.</i> Moral education of primary school age pupils in the implementation of media education	18
UNIT 2. THEORY AND METHODS OF THE LEARNING PROCESS ORGANISATION	25
<i>Zelenska O. P.</i> Correlation of problem-based learning, thinking and language	26
<i>Yurzhenko V. V.</i> Nature suitable synergistic bases of formation of educational content: fractalization of the structure of information resources	31
<i>Voitko V. V.</i> Consideration of pupils' development disorders in the educational and bringing-up process.....	40
<i>Denychenko I. M.</i> Use of interactive methods of teaching english language within the context of competency-based approach	45
<i>Dobrovolska N. L.</i> Psychological foundations of integrated teaching english reading and speaking to students	50
<i>Kluchkovska I. M.</i> The integrative textbook of ukrainian as a foreign language: its content, problems and perspectives.....	59
<i>Kostjuchenko K. E.</i> Essence and principles of the communicative oriented educating to english	64
<i>Martynyshyn N. M.</i> Audio-visual method in teaching ukrainian as a foreign language for children's audience.....	69
<i>Moskal T. D.</i> Discussion – based classroom in TESL format.....	74
<i>Paletska-Iukalo A. V.</i> The problem of integrated formation of lexical competence in preparation of future teachers	79
<i>Yuzbasheva G. S.</i> Organization forms of educational activity in classes with differentiated learning	86
<i>Yurzhenko A. Y.</i> Ways of presenting lexical units at presentation stage.....	93
UNIT 3. THEORY AND METHODS OF PROFESSIONAL STUDIES ORGANISATION	98
<i>Dzhedzhula O. M.</i> Prospects of the using Skype-technologies in the educational process of higher education institutions.....	99
<i>Zhernovnykova O. A.</i> Didactic system of future mathematics teachers to design learning activities senior pupils'	104
<i>Kozlovsky I. M., Bilyk O. S.</i> The forming of integrative block teaching methods in higher technical educational institutions	110
<i>Kozlovskiy Yu. M.</i> Innovative teaching methodology principles as the development of integration processes in vocational education	117
<i>Morska L. I., Skibska J.</i> Training of teachers for the work with students with the special educational needs with the help of information technologies	123
<i>Pidmurniak O. O.</i> Preparation of students to the formation of health preserving competence of primary school pupils.....	127
<i>Plakhotnik O.V., Kondratiuk A.L.</i> Designing of the methodical system of the teacher-tutor on the basis of distance learning	132
<i>Slyusarenko N. V., Kuzmenko Iul. V.</i> Employment training under european integration.....	139
<i>Bogodyst T. Y.</i> Development of students' speaking competency at a PPP case-based lesson	146
<i>Boyko K. L.</i> Higher educational establishment of maritime specialization as a factor of competent specialist development	150
<i>Vovchasta N. Ya.</i> Didactic game as a method of active training of the future civil protection officers.....	154
<i>Ivasiv N. S.</i> Technologies of future tourism science specialists' independent work organization as development tool of foreign language studying autonomy	160

<i>Kostucneko N.Y.</i> Project activity is in the process of forming of mathematical competence of future teachers of physics and mathematics	165
<i>Kotlovskiy A. N.</i> The stages of building english lexical and grammar competence of prospective economists	172
<i>Kryglaiia N. A., Frolova M. E.</i> Philosophical and pedagogical basis of modernization of higher education system	178
<i>Paykush M. A.</i> Integration of philosophical and sociological premise into science and professional development for future doctors	185
<i>Savka I. V.</i> Interactive methods of forming professional communicative competence of foreign experts of humanitarian	191
<i>Tokareva O. V.</i> Dialogical interaction as basis of dialogic culture of future maritime professionals	198
<i>Ferenchuk I. O.</i> Material selection for the formation of german competence in reading mass media texts of future philologists.....	204
<i>Frolova O. O.</i> Interdisciplinary integration in teaching maritime english	210
<i>Khmil N. A.</i> Modeling of the pedagogicalsystem of the development of professional readiness of future teachers to use cloud technologies in the educational process	216
<i>Tsiupryk A. Ya.</i> Creative and personal approach to the individual activity of the higher school students.....	223
UNIT 4. THEORY OF CONTENT, ORGANISATION AND MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS.....	229
<i>Lopushynskiy I. P., Kovnir O. I.</i> European and world experience of reforming education in the process of power decentralization	230
<i>Meshko H. M., Meshko O. I.</i> Formation of psychosocial climate among teaching staff at general education institution control management	237
<i>Shorobura I. M.</i> Features management of higher education.....	243
<i>Kovalska N. M., Kovalskiy V. I.</i> The problem of competitive managers training for services sector: theoretical aspect.....	249
<i>Odainyk S. F.</i> Quality of education: international experience.....	255
UNIT 5. SOCIAL PEDAGOGY	260
<i>Deresh V. S.</i> Аналіз зарубіжних концепцій соціалізації особистості	261
<i>Pahuta M. V.</i> Socialization and professionalization of an individual in the context of competence approach: problem statement.....	266
UNIT 6. HISTORY OF PEDAGOGY.....	273
<i>Prymakova V. V.</i> Historiography of the problem of development of primary school teachers' postgraduate education in Ukraine	274
<i>Kan O. Iu.</i> The organization of philological education in the philosophy faculty of John Casimir Lviv university in 1850-1917	280
<i>Kokhanovska O. V.</i> The impact of educational reforms on the development of natural-mathematical education of girls (the beginning of the xx-th century)	285
<i>Lyashkevich A. I.</i> Specifics of methodological fundamentals for the history of maritime education in Ukraine (60-70 years of the XX century) development.....	291
<i>Moiseev S. O.</i> The harbinger of modern teacher's pedagogical skill: current ideas of Ya.A. Komenskiy	296
<i>Sultanova N. V.</i> Features of educational process in ukrainian boarding schools (in the early 60-ies – late 80-ies of XX century).....	303
<i>Tkachenko V. I.</i> The formation of the ukrainian language textbook in the period of the 20-50-s XX century	310
INFORMATION ABOUT AUTHORS	316

of personality types and their properties are highlighted. The role of individual cyber-strategies' approaches to the training and education is emphasized. The appropriateness of principle's usage of sustainable development and the relevance of environmental education with a view to the perception of acme-person as the national wealth of Ukraine is underlined.

The system of components of the spiritual world (national psychology, national character, national mentality, national ethics and aesthetics, people's sense of justice) is identified.

Key words: acmeology, education, upbringing, nationality, education, personality.

УДК 37.034 + 373.31

Янкович О. І.*

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕДІАОСВІТИ

У статті з'ясовано інноваційні форми, методи морального виховання дітей молодшого шкільного віку відповідно до провідних компонентів медіаосвіти: навчання про медіа, навчання через медіа, навчання для медіа. Розглянуто види впливу медійних засобів на формування переконань і вподобань дітей у початковій школі та чинники, що підсилюють ефективність цього впливу. Наголошено на суспільній потребі в позитивних персонажах.

Акцентовано увагу на необхідності проведення медіаосвітніх уроків, реалізації форм і методів роботи з батьками. Доведено потребу ширшого використання книг, дитячої періодики як медійних засобів у навчанні й моральному вихованні в початковій школі. Показано доцільність взаємозв'язку розумового, фізичного, естетичного, морального виховання для попередження шкідливих впливів медійних засобів на формування дитини молодшого шкільного віку.

Ключові слова: моральне виховання, медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, вплив ЗМІ, нетикет.

У педагогіці є питання, які зберігають актуальність на всіх етапах розвитку людства. Серед них – моральне виховання дітей та молоді. Змінюються підходи, методи, засоби формування моральних цінностей, адже виникають нові виклики в контексті суспільних змін. На сучасному етапі загрозу становлять прискорені темпи розвитку інформаційних технологій, які значно випереджають розроблення й упровадження виховних. Такі диспропорції в темпах генези техніки й моральності є джерелом суспільної кризи, подолати яку можна лише посиленням уваги до питань виховання дітей, передусім учнів молодшого шкільного віку: саме в цей період закладаються основи для становлення й самореалізації особистості. Актуальність здійснення морального виховання саме в початковій школі посилюється у зв'язку з тим, що діти є особливо вразливою категорією щодо негативних впливів мас-медіа, значення яких у формуванні внутрішнього світу молодших школярів з кожним роком посилюється.

Недостовірні інформація, розвиток агресії й жорстокості, розпалювання міжнаціональної ворожнечі, нівелювання родинних цінностей, гонитва за матеріальними благами, що ототожнюються з життєвим успіхом, – ось далеко не повний перелік тих загроз, з якими стикаються діти, користуючись медійними засобами. Проте, з іншого боку, медіа дають можливість доступу до найновішої науково-технічної й освітньої інформації; вони полегшують навчання й працю, забезпечують організацію змістовного відпочинку. Отже, слід розвинути медіаграмотність дітей: ознайомити їх із сучасними медійними засобами, навчити правильно сприймати медіа і дотримуватися культури поведінки в медіа; з їх допомогою творити цінні продукти, реалізовувати життєві цілі, шанувати родинні цінності, формувати в собі людяність і милосердя.

*© Янкович О. І.

Питання морального виховання дітей та молоді досліджуються ще з часів стародавнього світу і висвітлюються в працях класиків педагогіки (Г. Ващенко, Я. А. Коменського, Й.-Г. Песталоцці, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського тощо), сучасних учених (І. Беха, Г. Васяновича, О. Вишневського, Н. Волкової, В. Ворожбіт, М. Євтуха, М. Красовицького, В. Кременя, К. Плівачук, Е. Помиткіна, О. Савченко, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, К. Чорної, П. Щербаня та ін.).

Вплив ЗМІ на розвиток дитини, зокрема на моральне становлення школярів, відображено у творах класика педагогіки В. Сухомлинського, української письменниці Л. Костенко, а також у численних працях українських учених, зокрема А. Зайцевої [3], О. Компаній [4], В. Лизанчука, О. Невмержицької [8], Д. Попової, Т. Поясок [9], В. Скотного, Н. Темех [11], М. Фіцули, Л. Чорної, С. Шандрук, П. Щербаня тощо. Дбаючи про збереження споконвічних виховних ідеалів і роздумуючи над цінностями сучасників, Л. Костенко з боєм пише: «Людської якості тепер вже не треба. Не треба совісті, гідності, не треба освіти. Це вже не бренд. Потрібні гроші. Потрібен імідж і рейтинг...» [6, с. 156].

Зазвичай учені вивчають вплив сучасних інформаційних технічних засобів на становлення особистості. Нечисленні праці науковців (Н. Благун, Р. Даниляк [1], [2], Н. Кіт, Л. Круль тощо) присвячено ролі і значенню книг, підручників та сучасних дитячих періодичних видань як важливого засобу морально-етичного виховання школярів у процесі медіаосвітньої діяльності. Ці публікації набувають особливої цінності, зважаючи на те, що станом на січень 2015 р. за даними Каталогу періодичних видань України зареєстровано 140 дитячих журналів, проте зацікавленнями ними з боку педагогів, батьків і дітей щороку знижується [1, с. 84]. У цьому контексті актуальними є рекомендації українського педагога-класика В. Сухомлинського, який зазначав: «Місія вчителя – боротися за дитячі захоплення, тільки в цьому – шлях до ідеального уявлення про людську красу. Захоплення книжкою в поєднанні з людяністю всього буття дитини має стояти на першому місці, – це осереддя високоморальної поведінки й багатого духовного життя дитини» [10, с. 549].

Наукові розвідки українських учених щодо формування моральності засобами візуальних медіа є особливо актуальними на сучасному етапі, оскільки сприяють розвитку зацікавлень учнів літературою, пресою, адже дитяча книжка, журнал, газета поступово витісняються мобільними телефонами, планшетами, комп'ютерною технікою. Тобто медіаосвіта набуває значення в початковій школі.

Дослідження медіаосвіти та медіаграмотності дітей і молоді прискорено розвиваються в останні два десятиріччя. Ці проблеми вивчають в Україні О. Волошенюк [7], В. Іванов [7], Т. Іванова, Л. Кульчинська, Г. Онкович, Л. Найдьонова, М. Синиця, С. Шумаєва, О. Янишин тощо, у зарубіжних країнах – А. Анджеевська [13], Ю. Беднарк [14], Я. Гайда [15], А. Лепа, Я. Морбітзер, Ф. Рогоу, Б. Семенецький, Д. Семенецька, М. Танась, С. Шейбе тощо. Ученими обґрунтовано теоретико-методичні засади медіаосвіти: здійснено трактування основних понять; визначено цілі, завдання, концепції, функції, напрями, основні чинники генези медіаосвіти тощо. Проте проблеми морального виховання в процесі її реалізації ще не стали предметом цілісного окремого наукового дослідження. Не встановлено форми, методи, засоби й основні напрями такої роботи. Актуальним завданням залишається поширення національно-патріотичних цінностей серед учнів молодшого шкільного віку, створення новітніх технологій протистояння маніпуляціям, що особливо важливо здійснювати в початковій школі, адже діти ще не володіють критичним мисленням.

Актуальність проблеми зумовила вибір теми статті та визначення її мети – на основі аналізу теоретичних аспектів і практики навчання й виховання учнів у початковій школі, формування медіаграмотності молодого покоління з'ясувати інноваційні форми, методи морального виховання дітей молодшого шкільного віку засобами медіаосвіти.

Інтенсивний розвиток медіа в останні два-три десятиріччя є як позитивним, так і негативним чинником у вихованні в учнів молодшого шкільного віку моральності й духовності. З одного боку, з медіа діти дізнаються про правила поведінки в суспільстві на основі прикладів харизматичних героїв мультфільмів, оповідань, казок, з іншого – наслідують жорстокість і зухвалість, практицизм і користоловство тих дійових осіб, які не можуть бути зразком чи ідеалом. На небезпеках медіа для молодого покоління, зокрема для морального виховання, акцентується увага в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, де серед основних загроз визначено «недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів» [5].

Сучасні вчені розглядають такі види впливу ЗМІ на дитину: *безпосередній, кумулятивний, підсвідомий, зовнішній*. Під впливом розуміють довготривалий процес, який проявляється у важко фіксованих змінах щодо морально-етичних переконань, поглядів, оцінок. *Безпосередній вплив* – це швидке передавання інформації споживачеві, її блискавична трансформація й перенесення на емоції та інтелект людини. Такий вплив зазвичай здійснюється через фільми й телевізійні програми.

Кумулятивний вплив стає можливим через нагромадження, посилення ефекту від отриманої інформації. Майже непомітний вплив незначної для споживача інформації згодом підсилюється, додається до попередніх відомостей із переглянутих телевізійних програм. Це спричинює виразні зміни в психіці особистості. Кумулятивний вплив здійснюється, зокрема, через циклічні програми подібного змісту. Він є особливо ефективним. Окремі серіали можуть позитивно впливати на усунення шкідливих проявів поведінки – сприяти подоланню егоцентризму, виховувати доброзичливість у ставленні до людей і в цілому прискорювати соціальний розвиток дітей.

Близьким до кумулятивного є *підсвідомий вплив*. Він спочатку неусвідомлений. Наприклад, глядач, починаючи перегляд певної програми, може спочатку відкинути переконання, представлені на екрані, через невідповідність контексту, у якому здійснюється показ. Проте через певний час опір минає, оскільки обставини, що супроводжували показ, забулися, а переконання головного героя і надалі впливають на життєві пріоритети глядача.

Є ще четвертий вид впливу – *зовнішній*. Він ґрунтується на прагненні до наслідування зразків поведінки, представлених у мас-медіа. Особливо привабливі фільми чи телевізійні програми показують те, що подобається людям, що відповідає їх сутності, прагненням, а також те, що вони хочуть опанувати й відтворити у своєму житті.

Поступово втрачається значення візуальних та аудіальних (преса, книги, радіо тощо) медіа у вихованні учнів. Порівняно з Інтернетом і телебаченням радіо та преса діють на дітей слабше. Ефективність впливу визначається через багато взаємопов'язаних чинників, а саме: риси споживача (здатність сприймання, темперамент, самооцінка, уміння концентрації, рівень запам'ятовування та ін.), місце і час контактів із медіапродукцією, різновид джерела інформації, громадська думка тощо.

Незважаючи на значну роль медіа у вихованні моральних якостей дітей, не можна й переоцінювати їх значення: масова комунікація є однією з детермінант, а не головною вирішальною причиною в процесі формування вподобань і переконань. Масова комунікація може сприяти зміні поглядів, зацікавлень, якщо немає іншого сильного втручання або більшість чинників, що діють, впливають на зміну в одному напрямку.

Слід акцентувати увагу на небезпеках впливу медіа на формування особистості школяра, однією з яких є демонстрація насильницьких дій. Такі сцени можуть зумовити викривлене сприйняття реальності. Скажімо, глядач може дійти висновку, що подібні дії можна чинити в суспільстві, у якому він живе, а отже, є підстави для тривоги

й страху, зникнення почуття безпеки. В окремої категорії дітей, які схильні до жорстоких дій, під впливом перегляду сцен насильства виникають прагнення до агресивної поведінки.

Є науковці, які приписують сценам агресії, насильства, жорстокості *ефект очищення*: хлопці, що переглянули їх на телебаченні, поведуться менш агресивно, ніж хлопці, які таких сцен не бачили. Проте ці висновки не були підтверджені в реальному житті. Натомість результати досліджень засвідчують, що діти навчаються і виховуються, переглядаючи передачі з екрану. Експериментами з лялькою, до якої виявлялося жорстоке ставлення, було доведено, що діти, які побачили агресивні дії, пізніше поводитися суворіше зі своїми ляльками. Отже, основними наслідками перегляду сцен насильства в розвитку особистості є такі: імітація, що збільшує частотність насильницьких дій у реальному житті; агресія – формування особистісних рис глядача, схильного до жорсткості; залякування – відчуття страху і зростання тривожних станів, які пригнічують розвиток особистості тощо.

Зв'язок між переглядом насильницьких сцен і формуванням агресивної поведінки особливо простежується в дітей молодшого шкільного віку, а в підлітків він посилюється тоді, коли насильство поєднується з еротикою. Ця закономірність виявляється також під впливом комп'ютерних ігор та ігор на смартфонах чи планшетах, де є прояви жорстокості.

Учені також виявили зв'язок між рівнем агресивності глядача і його вподобаннями: чим вищий рівень агресивності підлітка, тим більше прагнення до перегляду сцен жорстокості й насильства на екрані. Часто девіантна поведінка зумовлена психічними розладами, які виявляються в невмінні будувати стосунки з оточенням. Агресією, насильством такі діти компенсують нестачу відчуття безпеки й визнання в колективі.

За умов зростання загроз у ЗМІ для дітей посилюється потреба в медіаосвіті вже в початковій школі. Зазвичай її розглядають у контексті зменшення ризиків негативної дії медіа на процес соціалізації учнів, проте насамперед це практика підготовки дитини до ефективної взаємодії з інформаційними засобами, завдяки якій збільшуються ресурсні можливості їхнього позитивного розвивального впливу, а школяр отримує максимум користі відповідно до своїх потреб [7, с. 280].

У структурі медіаосвіти виділяють три компоненти:

- навчання про медіа, що передбачає знання про медіа, їх історію та механізм дії;
- навчання через медіа завдяки їх умілому використанню в щоденному житті;
- навчання для медіа: пізнання мови медіа, їх традицій, символів; створення власних комунікативних продуктів; здатність правильно поводитися в засобах масової інформації.

Навчання про медіа передбачає бесіди, розповіді вчителя для батьків та учнів з тем, що стосуються медіа. Термін «медіа» (з лат. *medium* – «той, що знаходиться в середині, займає проміжну позицію») в англійській мові трактується як посередник – засіб або спосіб комунікації. Медіа – це щось, що є посередником між тим, хто надає інформацію, і тим, хто її отримує. Залежно від способу перероблення й подання інформації, впливу на споживача (візуально, через звук, через звук та візуально) вирізняють *візуальні, аудіальні й аудіовізуальні медіа*. Візуальні засоби – це книги, підручники, фотографії, преса, плакати, збірники праць тощо. Аудіальні – передусім радіо, а також різного роду звукозаписи, які дають змогу чути, але не бачити. Проте найбільш популярна група медіа – це аудіовізуальні, оскільки передають споживачам інформацію і через звуки, і через зображення (телебачення, різного роду анімації, відео тощо). Завдання вчителя полягає не тільки в тому, щоб допомогти вибрати батькам і дітям високоякісні медіа, які мають пізнавальне й виховне спрямування, а й самим їх використовувати у професійній діяльності. Адже згідно з дослідженнями Р. Даниляк 60% опитаних учителів початкових класів не використовують дитячу періодику ні на уроках, ні в позаурочній роботі. Пояснення були такі: брак навчального часу, відсутність (у сільській місцевості) мережі розповсюдження (продажу), необов'язковість такої форми роботи тощо. Лише 9 % передплачують дитячу періодику («Барвінок», «Водограй», «Пізнайко»,

«Професор Крейд»), 31 % – зрідка, інколи купують окремі номери тих чи інших дитячих періодичних видань у мережі реалізації, використовують матеріал для підготовки свят тощо [2, с. 125]. Таку ситуацію не можна вважати задовільною, що спонукає шукати шляхів повернення захоплення передусім книжкою, журналом, а тоді вже – удосконалення морального виховання молодших школярів засобами дитячої періодики. Тривогу викликає той факт, що казка втратила свою чарівність, принадність, а увага зосередилася на технічних пристроях. Отже, завдання вчителя й батьків полягає в тому, щоб ознайомити учнів із різноманітністю медіа, повернути любов до книг і журналів.

Значні виховні можливості виявляє *навчання через медіа*, що відбувається в процесі читання підручників, дитячої преси, перегляду телевізійних передач, роботи з комп'ютером. Популярність телевізійних програм серед молодших школярів засвідчує значну суспільну потребу в позитивних персонажах – звичайних дітях і дорослих, схожих на багатьох із них і їх батьків, але водночас незвичайних завдяки своїм вчинкам, у яких виявляється мужність, шляхетність, відвага, доброзичливість, патріотизм, любов до ближнього, скромність, безкорисливість, самопожертва для інших тощо. Такі персонажі користуються значною популярністю. З ними ототожнюють себе передусім молодші діти.

Часто медійні продукти сприяють формуванню знань і моральних цінностей. В Україні є багато телевізійних передач, які виконують такі функції. На вітчизняних телевізійних каналах транслюється понад 300 дитячих розважально-пізнавальних програм (інформація станом на 2013 р.). За рубриками вони поділяються на світоглядно-пізнавальні («Хочу все знати», «Коли мені було шість», «Іванове дитинство»); пізнавально-змагальні («Конкурс від Пізнайка», «Ой, як цікаво!», «Пропоную гру»); зорієнтовані на вибір майбутньої професії («Капітани власної долі»); про малу батьківщину та рідну природу («Місто», «Садиба», «Маленькі шедеври», «Лапи. Вушка. Хвостик»). Чимало телевізійних передач (напр., «Пригоди тіточки Сови») виконують декілька функцій: прилучають до знань, виховують культуру поведінки, формують навички безпеки життєдіяльності [3]. Це ж стосується підручників, дитячої преси для учнів молодшого шкільного віку. Однією з ефективних форм медіаосвіти учнів у контексті навчання й виховання для медіа є медіаосвітні уроки. У зарубіжній освітньо-виховній практиці пропонуються описи уроків з тем розвитку вмінь отримувати інформацію, спілкуватися в медійному просторі; пізнання мови медіа; креативного використання медіа; дотримання етичних засад і моральних цінностей в медіапросторі; безпеки дитини; правових засад, економічних аспектів діяльності медіа (конспекти медіаосвітніх уроків для учнів початкової, середньої та старшої школи представлені в мережі Інтернет) [12, с. 91-102].

У контексті здійснення морального виховання особливо важливими є медіаосвітні уроки, присвячені темі дотримання етичних засад і моральних цінностей у медіапросторі [12, с. 98-102]. Учитель має пояснити дітям, що анонімність не звільняє від відповідальності за те, що вони там пишуть і роблять. У дотриманні певних принципів допомагає нетикет – сукупність правил поведінки в Інтернеті.

Під час медіаосвітніх уроків діти навчаються поводитися толерантно й відкрито. Об'єднавшись у групи, вони наводять приклади порушення нетикету учасниками мережі (обговорюють правила, які користувачі найчастіше порушують).

У реалізації медіаосвіти в початковій школі, формуванні особистості учня молодшого шкільного віку важливого значення набуває взаємозв'язок розумового, фізичного, морального й естетичного виховання. Його ефективними формами є реальні й віртуальні екскурсії (відеорозповідь про музеї, історичні місця, природу не лише України, а й усього світу), походи, проектна діяльність, відвідування картинних галерей, лялькового театру тощо.

Зберігає актуальність профілактична робота, зокрема профілактичні бесіди. Агресію 12-річних підлітків можна попередити, зауваживши схильність до неї у 7-8-річних дітей, що захоплюються переглядом насильницьких сцен.

Ефективною є робота з батьками. Часом вони через нестачу часу на гру з дитиною вмикають телевізор і залишають її у світі фікції або насильства, не замислюючись над цим. Зайняті роботою, кар'єрою, батьки не задумуються, чи цифрові технічні збагачують дітей, чи навпаки – формують нахили, притаманні для збоченців; коли діють позитивно, а коли негативно. Родинні свята, праця на присадибних ділянках, туристичні походи, упорядкування куточків краси, спільне читання книг, перегляд телевізійних програм із наступним їх обговоренням є не тільки формою морального виховання, а й профілактичним засобом проти дії негативних чинників медіа, залежності від них.

Отже, на сучасному етапі актуалізується проблема морального виховання учнів молодшого шкільного віку в процесі реалізації медіаосвіти. Її компонентами є навчання про медіа, навчання через медіа, навчання для медіа. Основними формами морального виховання у процесі медіаосвіти є бесіди, розповіді про дитячі телевізійні програми, пресу для дітей, де відображаються моральні ідеали, зразки поведінки; проведення медіаосвітніх уроків на теми дотримання етичних засад і моральних цінностей в медіапросторі, робота з батьками. Ефективними формами взаємозв'язку морального, естетичного й розумового виховання є віртуальні екскурсії, відвідання лялькового театру, картинні галереї тощо. У формуванні моральності дітей засобами медіаосвіти вагома роль відводиться роботі з батьками. Обстановка родинної любові, проведення змістовного дозвілля зі спільним читанням книг, відвідуванням театральних постановок, переглядом фільмів з подальшим обговоренням є найкращим профілактичним засобом боротьби проти формування низьких моральних якостей, агресивної поведінки, споживацького способу життя, виникнення залежності від віртуального світу.

Література:

1. Даниляк Р. З. Морально-етичне виховання молодших школярів засобами дитячої періодики як проблема медіаосвіти / Руслана Даниляк // Практична медіаграмотність : міжнародний досвід та українські перспективи : збірник статей Третьої міжнародної науково-методичної конференції. – К. : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2015. – С. 84-90.
2. Даниляк Р. З. Шляхи удосконалення морального виховання молодших школярів засобами вітчизняної дитячої періодики / Руслана Даниляк // Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – № 6 (137). – С. 124-128.
3. Зайцева А. В. Дитячі розважально-пізнавальні телепередачі [Електронний ресурс] / Анастасія Володимирівна Зайцева. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vdakk/2013_1/27.pdf.
4. Компаній О. В. Дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.09 / Олена Вікторівна Компаній. – Тернопіль, 2013. – 241 с.
5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
6. Костенко Л. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
7. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за науковою редакцією В. В. Різуна. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
8. Невмержицька О. В. Розважальні програми Центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.07 / О. В. Невмержицька. – Херсон, 2006. – 21 с.
9. Поясок Т. Б. Інтеграція медіа в освітній процес : проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / Т. Б. Поясок. – Режим доступу : file:///C:/Users/admin/Downloads/pptp_2014_1_12.pdf.

10. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу // Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С. 549.
11. Темех Н. Д. Українське телебачення і проблеми формування духовності молоді : дис. ... канд. філ. Наук : 10.01.08 / Наталія Дмитрівна Темех. – Львів, 2005. – 206 с.
12. Янкович О. І. Медіаосвіта в загальноосвітній школі : навчально-методичний посібник / О. Янкович. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – 160 с.
13. Andrzejewska A. Dzieci i młodzież w sieci zagrożeń realnych i wirtualnych : aspekty teoretyczne i empiryczne / Anna Andrzejewska. – Warszawa : Difin SA, 2014. – 272 s.
14. Bednarek J. Multimedialne kształcenie ustawiczne nauczycieli : teoria, badania, praktyka / Józef Bednarek. – Warszawa : Wyd-wo Wyższej Szkoły pedagogicznej, 2010. – 245 s.
15. Gajda J. Media w edukacji / Janusz Gajda. – Kraków : Impuls, 2005. – 220 s.

Янкович А. И.

НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ РЕАЛИЗАЦИИ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ

В статье выяснено инновационные формы, методы нравственного воспитания детей младшего школьного возраста в соответствии с ведущими компонентами медиаобразования: обучение о медиа, обучение через медиа, обучение для медиа. Рассмотрены виды влияния медиасредств на формирование убеждений и привязанностей детей в начальной школе, а также факторы, усиливающие эффективность воздействия медиа. Отмечено общественную потребность в положительных персонажах.

Акцентировано внимание на медиаобразовательных уроках, формах и методах работы с родителями. Доказана необходимость более широкого использования книг, детской периодики как медиасредств в обучении и нравственном воспитании в начальной школе. Показана целесообразность взаимосвязи умственного, физического, эстетического, нравственного воспитания для предупреждения вредных воздействий медиасредств на формирование ребенка младшего школьного возраста.

Ключевые слова: нравственное воспитание, медиа, медиаобразование, медиаграмотность, влияние СМИ, нетикет.

Yankovych O. I.

MORAL EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL AGE PUPILS IN THE IMPLEMENTATION OF MEDIA EDUCATION

Innovative forms and methods of moral education of primary school age children according to key components of media education (learning the media, learning through the media, learning for the media) have been cleared up in the article.

Kinds of impact of media means on the formation of children's convictions and preferences in primary school as well as factors that increase the efficiency of that influence have been studied. The dangers of media products for education of primary school age pupils' morality, the consequences of watching violence on personality's development have been shown. There have been emphasized the social need for positive characters.

The attention has been focused on the necessity of media educational lessons on ethical principles and moral values keeping in the media space; implementation of forms and methods of work with parents as to forming children's media literacy. The role of preventive work, including preventive conversations with children, has been indicated. The necessity of wider use of books, children's periodicals as media means in learning and moral education in primary school has been proved. The expediency of the interconnection between mental, physical, aesthetic, moral education to prevent the harmful effects of media means on forming the primary school age child has been shown.

Key words: moral education, media, media education, media literacy, media influence, netiquette.